

СИМПТОМ НЕВИЛІКОВНОСТІ ЧИ НАДІЯ НА ОДУЖАННЯ?

Леонід ПАСТУШЕНКО,

письменник:

— Ледь не вся патріотична преса наразі ополчилася проти суржика, тобто засміченої русизмами мови у стилі Верки Сердючки. Звісно, для філологів та й письменників це дещо більше, ніж у серце... І всі їхні звинувачення проти нього ніби й слушні. Лише Іван Дзюба подивився на явище, як завжди, тверезіше і науковіше. Однак і в його завше мужньому голосі з'явилися нотки тривоги. Мені ж звідси, з провінції, ця тривога бачиться як перебільшена, а може, навіть і безпідставна.

Справа в тому, що нині чиновне та міське населення, яке було ледь не суціль русифіковане, береться неспішно чи обережно говорити по-українськи. Так, невміло, незграбно, навіть дико (бо де ж, на яких курсах можна сьогодні безоплатно вивчити державну мову?!), але це вже новий, підкреслюю, не радянський, не русифікаторський суржик, готовий будь-що убити українську мову. Це суржик стихійної українізації російської мови в Україні. Пригадаймо ж, з якого суржика ставали українськомовними Л.Кучма, П.Симоненко, Є.Кушнарів, В.Янукович! Сьогодні ж просто радію, коли чую суржикові тиради пана Азарова та багатьох депутатів, які вже не помічають, що влада та Верховна Рада поволі їх українізують. І з цього суржика, як і симптомом одужання, треба радіти, а не співати панічну похоронну літанію рідній мові. Принаймні я можу запевнити, що Вінниця успішно стає україномовним містом.

м. Вінниця.

Лариса МАСЕНКО,

завідувач кафедри НаУКМА,

член редколегії «Уроку Української»:

— Суржик — це мовна хвороба. Вона виникає внаслідок намагань носія української мови, переважно вихідця з села, пристосуватися до російського міста. Національну й соціальну природу суржика відображає сам термін, запозичений із сільськогосподарської лексики, де суржик — це суміш різнорідного зерна, а також борошно (низького ґатунку) з цієї суміші. Перенесене на мовне явище, слово позначає змішану мову з пониженою якістю. Фахівці стверджують, що вживані в побутовому спілкуванні мовні підвиди, утворені з безладної суміші двох мов, виникають, як правило, в колоніальних країнах, їх називають піджинами або креольськими мовами. Це перехідний різновид мовлення, в якому руйнується система первинної, вже засвоєної мови, а місце порожніх ланок заповнюють елементи новозасвоєної мови. Суржик як скалічена мова українських селян, які в зросійщеному місті змушені пристосовувати рідну говірку до «го-

родської» мови, виразно демонструє досягнення політики «гармонійної» двомовності тоталітарного режиму. В Україні природний процес взаємодії мови села та міста було перервано у приєднаних до Росії областях ще у XVIII столітті. Зросійщена атмосфера великих міст України незмінно поглиблює комплекс неповноцінності, завжди присутній у підсвідомості вихідця з села на початку його адаптації в місті. Коли населення країни об'єднує одна мова спілкування, то цей комплекс легко усувається. Однак український провінціал не може вважати Київ «своєю» столицею, адже в мовному відношенні Київ становить провінцію Москви. Це дезорієнтує та подвійно відчуває українську провінцію від столиці. Міський обиватель не усвідомлює, що його «культурну» російську мову в її національних центрах (Москві, Петербурзі...) сприймають як провінційну балачку. Таким чином виторений у надрах імперії мовний бар'єр між українським містом і селом перетворив міські центри підросійської України, з Києвом включно, на провінцію Москви, викривив почуття національної ідентичності, що послабило до критичної межі почуття національної солідарності в українському соціумі.

Протистояти подальшій суржизації, приниженню української мови могло б створення в українських містах впливових осередків, передусім молодіжних, з включенням україномовним спілкуванням. Наявність середовища одномовців, які б не зазнавали впливу другої мови, є обов'язковою передумовою збереження мови в ситуації масової двомовності.

Петро ФЕДОТЮК,

письменник:

— Трапляється чути й таке: ну що ті помилки, що ті кальки з російської, що той суржик — ну й нехай. Аби книга (людина) була хороша. Однак все має свій логічний зв'язок.

У цю жахливу епоху чи не суцільної напівграмотності, коли часто-густо малограмотні письменники й журналісти пишуть калічною мовою свої творіння, а так само малограмотні редактори та коректори благословляють усе те в друк, — у цю нашу нещасну епоху думаєш: а якби ж були такі сильні у своєму фаху будівельники, авіатори, хлібороби? Тоді будинки розвалювалися б, наче карткові, літаки падали з неба, мов грушки, а замість поживної їжі на своєму столі ми мали б отруту. Втім, коли споживаємо спотворений мовний продукт — це та сама отрута. Яка згодом повністю виявить свою смертоносну силу — тотальний суржик, зрештою перетворить українців на елементарних малоросів-манкуртів, людей без історії, без пам'яті, без національної гордості — напівфабрикат для будь-яких злих діянь. Адже сказано: напочатку було Слово!

Микола НЕВРЛИЙ,
літературознавець
(Словачина):

— Суржик — це потворне явище, породжене малоросійством і бездержавністю. Суржик — мова міщан і напівінтелігентів. Свідомий українець, інтелігент завжди говоритиме тільки літературною мовою. Нагадаю, що мовне питання у слов'янських країнах вирішили законом про державну мову, яка є мовою корінного населення. Нацменшини повинні її респектувати, в їхніх школах їй належить пріоритет. Це у кожній державі самозрозуміле. Отож і в Україні для тих, що свідомо паплюжать українство і підбивають авторитет і суверенітет держави, повинен бути закон для її захисту. Так є у всьому світі.

Володимир ВІТЕНКО,
член «Просвіти»:

— Моя юність і молодість минули в Кривбасі й Донбасі. Загалом, не враховуючи навчання російською мовою, я прожив у російськомовному середовищі 26 років. Це не могло не вплинути на чистоту моєї мови. Все змінилося в 1991 році. Мільйони «суржикомовних східняків» почали вивчати справжню українську мову. На жаль, цей масовий ентузіазм не тільки не підтримала, а й уміло погасила колоніальна влада.

Захисники колоніальних мовних завоювань в Україні всіх суржикомовних українців зараховують до «русскаяязычнава населенія» Вони як неспростовний аргумент виставляють тезу, що знання двох мов робить людину духовно багатшою. Але не потрібно себе тішити знанням начебто двох мов. Як правило, суржикомовність — це підміна українських слів-квітів, доброго зерна, що не має аналогів в імперській мові, половиною — простенькими словами «кабщедаступнава язика». Тобто, це лише збідніння рідної мови, а не вивчення ще однієї. Та й ніхто ніколи не збирався навчати нас двох мов. Мета була одна — зросійщити, знищивши українську мову, а отже, й український народ. Ну, а якщо не вдається, то хоча б наблизити українську мову до імперської, тобто зробити нас суржикомовними, а не двомовними.

Про те, що російська мова використовується як зброя в боротьбі з українцями, свідчать наміри О. Солженіцина продовжити культурну й мовну агресію проти незалежної України.

Нам же, українцям, треба ще вчитися захищати свою культуру, свою мову, як це роблять французи, німці та інші цивілізовані народи. Ми повинні нещадно викоринювати з ужитку суржик, щоб не знищувати коду етносу, який закладений самою природою і нашими предками.

Григорій КОСИНКА:

3 рецензії 1928 року. Читав оповідання «В селі» (Петра Козланюка. — Ред.) селянам на Київщині — враження прекрасне. Правда, галицьким письменникам, на нашу думку, треба якось підпорядкувати мову так, щоб та чи інша говірка була приступна й зрозуміла

на лише в Галичині, а й якнайширшим читацьким масам, бо, читаючи, наприклад, Козланюка, нам весь час доводилося перекладати селянам діалог його героїв, пояснювати, а це, зрозуміло, майже наполовину знецінювало ефект того чи іншого речення.

• • •

3 автобіографії 1925 року. Змалку — така вже доля всіх селянських дітей — я пас влітку скот, а зимою ходив до земської школи — в сусіднє село Красне, звідки родом була мати. Краснянська школа — мій перший університет. Збирався я піти в Красне до вчителя попросити книжку, але він завжди стояв мені перед очима в золотих гудзиках, білосніжній маніжці — пава якась, а не людина: «Тібе що,

ПИСЬМЕННИКИ ПРО МОВУ Й ОСВІТУ

Стрелець?» — «На буряки, — кажу, — ходжу, господін учитель...» Так я і не посмів попросити собі в краснянського учителя книжку.

Року 1916-го, цілком випадково, я познайомився на горі Дитинці, в Києві, з гімназистом К., колись я згадаю детальніше за нашу першу зустріч, але тов. К. — член молододі тоді української громади — перший скинув з моїх очей полуду русифікації: я став національно свідомим.

...Мої учителі — Винниченко, Стефаник, Кнут Гамсун, Васильченко.

• • •

3 листа до О.Кобилянської 1927 року. В смутний час для України припадає Ваше свято (40-річчя літературної діяльності. — Ред.) — цей історичний для української культури день — в смутний, кажу, час, коли землі наші пошматовано кордонами, коли єдине тіло народу нашого — розтерзане, та я глибоко вірю, як то вірила героїня Ваша Верковичівна: «Нехай утискають нас до скону всі, нехай видумують на нас плани й заходи, котрі, щоправда, шкодять нам багато, підтинають не одно життя, але яко націю нас зитерти... це не вдається їм ніколи!» І далі: «Коли тільки сота частина мого народу відчуває так, як я, то ми не згинемо!» — Так ми ніколи не згинемо!